

Pod Homom, na katerem kraljuje cerkev sv. Magdalene, teče proti Grižam potok Zibika. Na levi strani, pod homškim gričem, je močvirna dolinica – nekateri ji rečejo dolina zvončkov –, kjer naj bi bilo grobišče 140 mladoletnih domobrancev, pripeljanih iz teharskega taborišča.

Poboj mladoletnih domobrancev pri Grižah pri Žalcu še vedno buri duhove. 140 mladih fantov naj bi bili v dolinici pod hribom Hom pobili celjski partizani. O tem poboju v 90. letih ni bilo mogoče dobiti nobenih oprijemljivejših podatkov, kaj šele prič.

Poboj mladoletnikov

1. del

Župnija Griže spada pod občino Žalec. Pod njeno duhovno okrilje spadajo vasi Liboje, Zabukovica, Migojnice, Pangrac in Griže. Ima dve podružnični cerkvi: na hribu, vpadljivem osamelcu, cerkev sv. Marije Lurske, ljudje jo imenujejo tudi migojniški Lurd. V Libojah pa cerkev sv. Neže. V Grižah je cerkev sv. Pankraca. Na hribu Hom stoji cerkev sv. Magdalene, ki pa že spada pod šempavelsko župnijo občine Prebold. Vse te vasi ležijo na severnih pobočjih masiva Gozdnika in kraško razbrazdanega masiva Katečnik, kar daje pokrajini v zimskem in zgodnjepomladanskem času svojevrsten pečat mrzlosti. Tudi sence sadnih in gozdnih dreves so daljše, saj se morajo za svetlobo potruditi dalje v nebo kot drevesa južnih leg.

Duhovni pečat prebivalcem so vtisnili rudnik Zabukovica v Zabukovici, rudnik Liboje, firme Sonnenberg in industrija keramičnih izdelkov Zorka v Libojah.

Komisija v Žalcu

Po volitvah aprila 1990 je takrat-

na skupščina RS ustanovila komisijo za ugotavljanje zunajsodnih pobojev in montiranih sodnih procesov, vodil pa jo je krščanski demokrat Ignac Polajnar. Ta komisija je poslala poziv vsem takratnim slovenskim občinam, naj ustanovijo komisije s tako vsebino dela. Jeseni in pozimi istega leta je bilo zanimivo ugotavljati, katere občine so ustanovile take komisije, kasneje pa, kaj so te komisije dejansko naredile. Občina Žalec, kamor spada tudi župnija Griže, je komisijo ustanovila, saj je na volitvah zmagal Demos. Za predsednika skupščine občine je bil izvoljen član moje takratne stranke (SDZ – Slovenske demokratske zveze) Milan Dobnik, profesor zgodovine.

Kljub temu je iz občine Žalec na celjsko komisijo Demos prišlo anonimno sporočilo z sledečo vsebino: poiščite Britna sela, tam pa hišo Vinka Poteka (nekdanjega partizana). Od njegove hiše pojdite naravnost po cesti do Haložana. Pod njim,

na robu travnika ob gozdu, stoji veliko suho oguljeno drevo. Drevo stoji v bližini brezna, kjer je pokopanih okoli 140 mladih fantov in tudi starejših. Povprašajte domačine, zanesljivo pa ve Kostajnske.

V poletju 1990 je komisija Demos, ki so jo ustanovile takratne politične stranke, svoje terensko in poizvedovalno delo na območju

občine Celje v glavnem dokončala. Izsledke v obliki sporočila za javnost smo dali objaviti v vse medije, ki so to hoteli, hkrati pa smo prosili še za dodatne informacije.

Po sledi sporočila

Odziv je bil presenetljiv. Sporočila so prihajala skoraj iz vse Slovenije. Na žalost je bilo veliko pomankljivih in anonimnih.

Po sledih anonimnega sporočila iz Žalca sem se napotil sam, saj sem bil vaju terenskega dela. Našel sem Britna sela, suho drevo in tudi kamnito, globoko korito malega potoka, ki bi ga lahko v teh krajih imeli za brezno. Dvesto metrov proč pa samotno, z grmovjem zaraščeno domačijo, hišo, hlev in dvorišče. Hiši sem se približal s strani, kjer sem slutil vhodna vrata. Nenadoma me je pozdravil renčec in glasen lajež za vhodna vrata privezanega psa, tako da sem kar nekaj korakov šel vzvratno. Začel sem glasno pozdravljati. Čeprav sem to nekajkrat ponovil, ni bilo nobenega odziva. Čelni del hiše sem nato krožno obšel, da bi prišel na pot,

Spomenik partizanom v Žalcu

po kateri sem prišel. Za hišo je bila petdeset metrov oddaljena njiva, na kateri je starejša ženska okopavala krompir. Približal sem se ji in glasno pozdravil. Zravnila se je in me osorno pogledala. Pozdravil sem jo še enkrat in se začel opravičevati, da jo motim. Ni me dolgo poslušala, zavihnila je motiko na ramo in se brez besed odpravila proti zaraščeni hiši, kjer je za vhodna vrata privezani pes še vedno divje lajal. Kljub sončnemu in toplemu dnevu me je zmrzilo. Odpravil sem se proti avtomobilu, razmišljajoč, kako bi tukaj, kjer nikogar ne poznam, prišel do informacij. Nazaj grede sem se ustavil pri dveh hišah in začel spraševati, ali kaj vedo o dogodkih iz anonimnega sporočila. Nihče ni ničesar vedel. Pogledi pa so postajali podobni kot pri ženski z motiko.

Naslednji dan sem po telefonu prosil za pomoč svoje kolege z veterinarske postaje v Žalcu. Obljubili so mi, da mi bodo pomagali, naj jih pokličem čez nekaj dni, da pa bo težko, ker o vojnih in povojnih dogodkih tukajšnji ljudje neradi govorijo.

Po nekaj dneh sva se s kolegom srečala, ker po telefonu ni hotel govoriti.

Titove slike

Povedal mi je, da anonimno sporočilo ni bilo izmisleno, da sem našel pravi kraj. Ženska, s katero sem hotel govoriti, pa je Micka Poteko, sestra partizana Vinka Poteka, za katerega ljudje govorijo, da je bil med vojno in po vojni zelo "vroč", tako da se ga ljudje bojijo, čeprav je že mrtev. Hiše, kjer sem spraševal, pa so njegovi sosedje. Njegova sestra, ki živi samotarsko življenje s psom, privezanim na vratih, pa je leta in leta, kar jo pozna, ljudomrzna tudi do živinozdravnikov, čeprav jih za svoje živali kar pogosto potrebuje. Verjetno jo teži bližina brezna in brata partizana. Kje točno je grobišče, ne ve pa tudi zanimal se ne bo, ker pozna te ljudi. Opozoril me je, da je slišal, da je tu blizu, v neki močvirni dolini, blizu domovanja žalskega župana Milana Dobnika, še eno grobišče. Svetoval mi je, naj poiščem avtobusnega soferja Zagožna, ki ve, kje je to grobišče. Ljudje pa govorijo, da bi največ o teh dogodkih vedeli povedati Kotorjevi fantje, Ra-

ček, Potekovi, Ramšak, Štorman, Sevnikov Darko, Marjan Rojnik, Kondrad Pevec, Delak Anton, Hlačar in še drugi, večinom domačini, ki živijo tam okoli. Kolega mi je obljubil, da mi bo povedal, če bo še kaj izvedel, vendar ne po telefonu.

Čez dva dni se mi je pokvaril stari volkswagen-hrošč. Edini servis daleč naokoli je imel Hmezd, tozdr Strojna v Žalcu. Mehaniki so me razveselili, da bom moral počakati tri do štiri ure, da bodo okvaro odpravili. Spomnil sem se, da bi lahko šel obiskat žalskega župana Milana Dobnika in ga povprašal, ali kaj ve za grobišča v svoji bližini. Odsel sem v občinsko stavbo, da poiščem, kje uraduje. Odprl sem dvoje, troje vrat pisarn, vendar nikjer ni bilo nikogar; edino Titove slike so nemo zrle s stene v vsaki pisarni. Na hodniku sem izvedel, da imajo malico in da je tudi župan pri tem opravičilu. Odsel sem se ga iskat, vendar sem zaradi slik v pisarnah spremenil vsebino vprašanj. Takrat sem bil poslanec Demosa RS in v isti stranki kot župan, zato sem ga raje vprašal, kaj počnejo Titove slike po pisarnah občinskih uradov. Razložil mi je, da pri njih lahko vsak uradnik po svoje opremlja pisarno. Takoj mi je bilo jasno, da na vprašanje, zaradi katerega sem prišel, ne bi dobil odgovora. Titove

Janez Črnež, avtor prispevka, kaže v dolini zvončkov kraj, kjer naj bi bili pobili in zakopani mladoletniki.

slike pa so mi pomagale razvozlati kasnejše dogajanje v občini Žalec.

Poročnik Tomo

Po naključju se je še isti teden oglasil pri meni Danilo Jurič. Z mano sta bila zaprta na Teharjah. Očeta so ubili v Pečovniku, njega kot otroka so nato zaprli na Petriček, v otroški oddelek teharskega taborišča.

Vprašal sem ga, ali kaj ve o poboji v Grižah, o katerem smo dobili anonimno sporočilo. "O, pa še veliko!" je dejal in začel pripovedovati: "Imam sorodnike v Grižah. O tem grozodejstvu se je veliko in dolgo sušljalo. Poročnik Tomo (Ivo Jurčec iz Celja), desna roka Edija Golca v taborišču Teharje in pri obiskih praznih stanovanj zaprtih Celjanov, je v taborišču zbral prostovoljce, mladoletne fante domobrance, češ naj

bi sli delat zunaj taborišča, dokler ne bodo odslužili kazni, na katero so bili obsojeni zaradi pripadnosti domobranstvu. V Grižah je poročnik Tomo organiziral njihov sprejem. Fantje, domačini, so pripravili orodje. Kotarjev je prinesel še pet litrov žganja za korajžjo. En tovrnjak se jim je pogreznil, tako da so ga morali s kravami vleči iz blata. Vse se je odigralo ponoči brez strele, in to na dveh krajih. Sam ne vem točno kje, bom pa poizvedel."

Dolina zvončkov

Čez nekaj časa me je že pokojni g. Kuder na prošnjo Danila Juriča skupaj z Ivom Žajdelo in g. Juričem odpeljal v Rocarjevo ali Urhovo dolino (zdaj ji pravijo tudi dolina zvončkov, kjer pa se zvončki po ustnem izročilu ne smejo nabirati) pod sv. Magdaleno, ki kraljuje na vrhu hriba Hom. Pokazal nam je kraj, kjer se stekata dva potoka, njuna voda pa dela ravno dno dolinice močvirnato. Zdaj raste tu grmovje in tudi že posamezna drevesa. G. Kuder nam je dejal, da je svet tu Kotarjev. Čeprav smo se oglasili pri nekaj hišah, nismo zvedeli ničesar.

Presodil sem, da se je tukaj zgodil najokrutnejši in najpodlejši zločin na celjskem območju zunaj taborišča Teharje. Toliko mladoletnih fantov pobiti s krampi, lopatami in motikami samo zato, ker naj bi pripadali ideološkim nasprotnikom, v resnici pa še živeti niso začeli, presega človeško domišljisko krutost.

Konec prihodnjic
Janez Črnež

Žalec. V tem mestu niso naredili nič za razkritje medvojnih in povojnih pobojev.